

Maglemosevej

(St. Grandløse / 1972)

Blind markvej ikke langt fra Motorvejen.

Vejens navn henviser til den *'store mose'* øst for Store Grandløse, idet *'Magle'* på østdansk (*'Møgel'* på vstdansk) betyder *'stor'*.

Mosen må ikke forveksles med *'Maglemose'* ved Mullerup, der har lagt navn til jægerstenalderens kultur for 8-9000 år siden.

Nord for vores mose ligger *'Maglegaard'*, der har været fæste under *'Ladegården'* indtil 1833, da den købes af fæsteren til selveje.

Maglestenen

(Arnakke / 1972)

Her har man krydset kommunegrænsen mod øst for at hente *'navnet'*, idet den omtalte sten lå i vandet ud for *'Brammernæs'*, der igen er en gevækst på *'Egernæs'*.

'Magle' er østdansk for *'stor'* (på vstdansk: *'Møgel'*), altså *'den store sten'*.

I dag ligger den inden for dæmningen, idet entreprenøren valgte at anlægge *'dæmningen'* uden om stenen i stedet for at flytte den, som det oprindeligt var bestemt. Trods størrelsen er den lidt svær at få øje på. Dels luder en busk ind over den og dels er den *'fløjsten'* i en lang stenbunke af indsamlede marksten. Trolde har altid haft det med at stritte sten – enten efter hinanden eller efter kirken. Her er begge versioner knyttet til stenen. Og det er ganske vist, for munkholmtroldens fingeraftryk ses endnu på stenen.

Kun en trold har kunnet magte et sådant kast. Stenen er over jorden ca. 3 x 2 x 1,5m, men stikker dybere.

Maglesøvej

(Algestrup / 1972)

Da *'Magle'* på østdansk betyder *'stor'* fortæller navnet på søen måske noget om fortid-ens lokal-opfattelse af størrelse. Henviser navnet til søens dybde: 51 m?

Men det er nok mere sandsynligt, at navnet relaterer størrelsesforholdet mod den lille nabosø imod vest: *'Grøntved Sø'*, der er meget mindre i areal. Til gengæld er den dybere: 58 m.

Søerne ligger i et meget kuperet terræn (Grøntved Oredrev (Overdrev)), der blev dannet i den sidste istid (10.000 år siden). Området er et såkaldt *'dødis-landskab'*, et sted hvor gletsjeren ikke har bevæget sig og søerne er dannet ved såkaldte *'dødis-huller'*.

Maglesø er en af de sidste rene søer på Sjælland. Oplev den *'dybt nede'* samt skovrejningen på stedet – og traktørstedet.

På vstdansk hedder *'stor'* *'Møgel'*.

Maglevej

(Holbæk øst / 1923)

'Vores' vej ligger for foden af *'Maglebjerg'* i Strandmarken, hvor der tidligere har været et vandingssted, hvilket stemmer godt overens med, at der arbejdes på *'Maglebjerg Bro'* (Kæmnerregnskabet 1603) og at *'Maglekilden'* oprenses 1658. Selve *'bjerg'* nævnes flere gange og med dét en *'Maglebjergrende'* (altså et åløb), f.eks. i matriklen af 1688.

Et kort fra 1777 viser en *'Gallesø'* (Galgesø) ved *'Maglebjerg'*, som måske har været en galgebakke. (Ellers er der tydeligere henvisninger til galgebakker (-banker) syd for byen f.eks. *'Vippegalgen'* ca. ved sygehuset og én endnu sydligere ved Lille Grandløse/ Taastrup-linien).

På stedet har der for 6000 år siden været en boplads.

En trappe forbinder Maglevej med Bakkekammen ved Slåenstiens start.

'Magle' på østdansk betyder *'stor'*, som på vstdansk hedder *'Møgel'*.

Malthesminde

(Vipperød / 1991)

Navnet henviser til gården, der lå i nuværende vejklomme over for Kongstrupvejen.

Navnet *'Malte'* knytter sig dog mere til en kro, som er placeret på et kort fra 1793, men sandsynligvis er ældre. 1796 skal der arbejdes på den nye landevej fra *'Maltes kro'* til Holbæk. Roskilde-Kalundborg landevejen gik på det tidspunkt *'over'* Maltes Kro.

Afstanden til Københavns Rådhusplads er ca. 56 km. På Roskildevejens østside står en *'Chr. VIII 7½ Miil-sten'*. (se *Kongstrupvej*)

Ellers var kroen et yndet udflugtsmål, specielt på festdage, og der berettes, at der til Grundlovsfesten 1854 på den flagsmykkede festplads strømmede 2000 mennesker sammen – 'bonde og borger i smuk forening'.

Marianevej

(Holbæk syd / 1926)

På 'Katrinetofte'.

Sammensat af pigenavnene Maria og Ane. Nærmer sig den danske form af Marianne, der er en kæleform for Maria.

Men hvem var Mariane, der skulle erindres? Byen har tidligere haft 11 pigenavneveje (nu 9), men kun 2 af dem er tilknyttet en bestemt person.

Se dog 'Spånebæk', sidste afsnit.

Marievej

(Holbæk syd / 1926 og 1971)

Spånebækgårdens jorder.

Vejen er 'hovedvej' i Byggeforeningen 'Lyset's' område fra 1918.

Marie var hustru til Konsul Carl Petersen 1859-1931.

Han var byrådsmedlem i nogle perioder og købmand i Købmandsgården i Smedelundsgade (i dag nr. 33), men specialiserede sig som andre på den tid og etablerede 1904 Carl Petersens 'Trælast og Byggematerialer' først på den anden side af gaden, hvor boligkaréen 'Tømmergården' ligger i dag og senere på havnen.

Han stillede vederlagsfrit arealer på Slotsmarken til rådighed for ovennævnte byggeforening 'Lyset' og var 'behjælpelig med levering af byggematerialer'. En hel klar betingelse knyttede sig dog til 'donationen': den gennemgående vej skulle opkaldes efter hans hustru!

Den første placering var omkring nuværende 'Hasselvænget', men den jord 'insisterede' amtet på at købe til sygehusudvidelse, så 'tilbuddet' blev flyttet mod vest til nuværende placering.

To kommentarer til navnet 'Lyset':

1) C.P.'s datter havde været syg og var blevet helbredt ved 'Niels Finsens Lys' –

derfor blev også en vej opkaldt efter ham (nu *Erik Banners Vej* – 1945).

2) Husene var bestemt for arbejdere med børn og her kom det mere 'konkrete' lys ind til gavn for beboerne.

Som ung fik Carl P. tilnavnet 'Teater-Carl' eller 'Drama-Petersen', men det er en anden historie.

Også en vej blev opkaldt efter konsulen: Carlsvej, men den blev omdøbt til *Henrik Thottsvej* (1945) – Carl levede jo endnu!

Der har været puslet med tanken om at omdøbe vejen til 'Dronning Margrethes Vej' – efter dr. Margr. I (1353-1412) – men det blev ved tanken.

Marius Pedersens Vej

(Holbæk øst / 1999)

Marius Pedersen, 1888-1965, arkitekt og forstander for 'Bygmesterskolen' 1920-1940. Han var Bakkekammens (se denne) 'anden' arkitekt. Han gik som noget helt naturligt sammen med sin åndsbeslægtede, *IvarBentzen*, og sammen blev de med deres fællessyn hovedkræfterne i '*Bedre Byggeskik*'. Oprettelsen af *Bygmesterskolen* 1915 på Isefjordsvej (se denne) var deres værk sammen med maler *Harald Munk*.

'Bedre Byggeskik' var en protest mod den 'forvirring', der prægede husbyggeriet. Efter nyklassicismen / empiren (her i Danmark til midt i 1800-tallet) var der ikke knæsat en ny stilart, men grimt og upraktisk byggeri havde præget land og by. 1915 samledes protesten i 'Landsforeningen for bedre Byggeskik på Landet i Danmark', og et imponerende arkitektarbejde begyndte. Men det har helt sin egen historie.

Han boede selv på Bakkekammen i 2 forskellige huse tegnet af og til ham selv. 1916-1929 i nr. 47 og 1929 til sin død 1965 i nr. 45.

En udmærket lille bog '*Bakkekammen – en vej i Holbæk*' af Peter Olesen beskriver de 2 arkitekter på denne unikke vej med egen deklARATION.

Markedsgade

(Bymidte /)

1852 købte kommunen (for 11.000 Rdlr.) den store avlsgård 'Holbækgaard', der lå i Labæk, for at benytte gårdens vænge til 'Markedsplads'. Tidligere havde 'Holbækgaard' (ca. 1800) været gæstgiversted og heddet 'Harboes Gaard'. Noget af den blev brudt ned for anlæggelse af forbindelse fra Labæk til Markedspladsen. Resten af bygningerne blev solgt.

I de vestre bygninger af 'Holbækgaard' indrettede stadsmusikant Bremer (1853) en teatersal, der bestod til 1874, hvor Holbæk Teater ved 'Isefjord' blev indviet.

I porten til nuværende nr. 5 kan man læse "Denne Ejendom var forhen Postgaard og den kaldes fra gammel Tid KONGSGAARDEN. Dette Hus er bygget i Aarene 1912-13 af Avlsbruger Oluf Nielsen". (Ark. Marius Pedersen).

En tanke burde snige sig ind. Er der mon en forbindelse mellem denne 'Kongsgaard' og 'Kongsgårds Allé' ude øst på? Svaret er ja ! En avlsbruger var dengang en landmand, der boede i byen, men havde sine jorder uden for byen.

Vænge: se ordforklaring omkr. 'jorder'.

En 'fast' bestanddel i gadebilledet gennem mere end 50 år var Steerup-Hansens vindmølle. Han rejste den første 1941. Den blev udskiftet 1947 og virkede ind i 1960'erne, hvorefter den stod og rustede, indtil den blev revet ned 1995.

Markedspladsen

(Bymidte /)

For at få mere albuerum på markedsdagene besluttede Byrådet at købe 'Holbækgaard' og anlægge en gade ('Markedsgade') fra Labæk til gårdens vænge, som man ville benytte som Markedsplads.

Vænge: se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Der var adskillig modstand mod dette projekt og i et læserbrev i 'Holbæk Amts Avis' lød det om arealet, at den 'moradsige Beskaffenhed og stinkende Omgivelser vil bringe dens Beboere Død og Fordærvelse'. Trods denne

profeti, blev projektet gennemført selv om området lå hen som 'grøn idyl' i en del år.

Ud over brug ved markeder blev pladsen også anvendt til 'afbinding' af tømmer (det krævede plads, når tømmeren f.eks. skulle tilvirke etageadskillelser og spær (1:1) inden husbyggeriet) og 'rebslageri', der jo krævede en god, lang arbejdsplads.

I pladsens sydøstlige del lå en lille sø, hvorigennem 'Labækken' løb. Søen blev først opfyldt omkr. 1900 ved skolebyggeriets start. 1863 blev 'Borgerstiftelsen' opført (8.500 Rdl. / 17.300 kr.) med plads til 16 beboere. Det angives, at $\frac{3}{4}$ af byens borgere var indmeldt i foreningen, der stod bag denne nye Friboligtanke (stiftet 1852).

Adgang til Markedspladsen fra Smedelundsgade kunne kun ske ad en smal passage 'Tudehornet' (1906) ved beværtningen 'Rosen'. Først 1911 blev selve 'Rosen' købt og nedrevet, så en gade kunne føres igennem og blive navngivet efter beværtningen (1912).

Nogle år før – 1909 – var 'Haandværker- og Borgerkroen' under navnet 'Linden' etableret på pladsens nordside. I dag og i generationer er keglespillet dyrket seriøst og på højt plan på den tilhørende keglebane. Den nuværende 'karnap' var engang overdækket terrasse / veranda med frit udsyn til Markedspladsens herligheder.

Markedsdage var ét. Torvedag noget andet. 'Markedsdagene' var i ældre tid oftest knyttet til årstider, kirkelige helligdage, lokaliteter o.lign. Senere udviklede der sig 'specialer': heste, kvæg osv.

1609 bestemte Chr. IV, at Holbæks markedsdag skulle være *St. Galli Dag* – 16. oktober – *Gallemarked*.

'Kram-marked' blev ophævet 1882, men lever i bedste velgående i dag som 'kræmmermarked'.

Markederne var opført i 'årets almanak' for hele landet og man skulle have bevilling for at kunne sælge på markedet.

1825 ophæves markedsdagens 'Porttold' og 1857 ophæves bytolden/accisen.

'Torvedagene' var mere sprælske.

1609 bestemte Chr. IV, at Holbæks faste torvedag var onsdag: *'almindelig Akseltorv'* dvs. *'med varen bragt på (vogn) akslen'*. Deraf torvenavnet i mange købstæder.

1718 blev det onsdag og lørdag.

1784 beskrives tiden som 'anarkistisk' (der blev solgt på alle dage).

1805 blev det mandag og lørdag.

1829 beskrives det igen som 'anarkistisk'.

1843 blev det onsdag og lørdag igen – osv.

Markedspladsen fik aldrig den store betydning for handelen i Holbæk. Hestemarkedet blev i Vestergade, kvægmarkedet i Labæk – som oftest.

1931 fik grisene dog et skur på pladsen, men forsøget tidligere (1928) om at flytte torvehandelen 'herud' faldt til jorden.

Ifølge byrådsreferater blev der løbende givet tilladelse til at spille fodbold på pladsen eller til en kunstnertrups optræden. Senere har pladsen dannet ramme om den årlige 'Børnehjælpsdag'. I dag er der midt i byen en dejlig plads til alskens gøremål sommer som vinter – og lidt torvehandel i 'kanterne', hvor private (især om lørdagen) fouragerede og forsynede sig med planter til hus og have og – ikke mindst – udvekslede de sidste lokale 'nyheder'.

På pladsens vestre del står en stensulptur, hugget på stedet af Erik Warming, så alle kunne deltage i skabelsen. Færdig 1985 med folkeviddets 'dom' og navn: *'Kødbenet'*. (Og prisen blev 120.000 kr.)

En anden dejlig plads her i bymidten må nævnes i samme åndedrag: *'Murerpladsen'* bag Holbæk Teater. (Se *Brolæggerstræde*).

Markeslev Huse

(Markeslev / 1972)

1333:Markesleef – og nok ældre.

I *'mark'* gemmer der sig måske et mandsnavn, hvorimod *'-lev'* helt sikkert peger på noget efterladt/arvegods. Altså. *'denne persons gods/areal modtaget som arv'*, eller simplet *'Markirs arvegods'*

Markeslev Huse er oprindeligt 9 husmandsbrug udstykket 1798 fra en gård i landsbyen Markeslev.

I telefonbogen for 1921 benævnt *Markedslev*.

Markskellet

(Holbæk syd / 1996)

'Skel' fra gammeldansk 'skial': *noget der skiller*. Altså her: *'noget der adskiller marken fra noget andet'*.

Mejerivej

(Orø, Bybjerg Strand /)

Orø Andelsmejeri blev oprettet 1. juni 1891 og havde koster 13.000 kr. at bygge. De første andelshavere havde idealistisk skudt penge ind for *'egen regning og risiko'* og skulle naturligvis ikke betale 'indskud', men de senere tilmeldte måtte betale 5 kr. pr. ko, et beløb der voksede til 15 kr. pr. ko.

Det højeste antal andelshavere blev 83.

Første mejeribestyrer (Berg) kom fra Udby mejeri.

Mejeriet lukkede 1970.

Det første andelsmejeri blev oprettet i Hjedding (Vestsjælland) 1882, så Orø var blandt de første.

Mejsevej

(Holbæk vest / 1953)

'Fuglekvarteret' (i folkemunde 'Pipkvarteret') hører til udstykningen af ejendommen 'Paraiso'.

Mejserne er små, kvikke spurvefugle, der er i konstant bevægelse og øjensynlig hævet over tyngdekraften, da de lige så tit har ryggen nedad som opad.

Blåmejsen med sine sorte farver er nok den mest kendte med mejse-navn, men *musvitten* hører med til familien, og er med sit sorte hoved let at kende. Som et kært barn har den mange navne: 'Savfileren' efter dens toner eller 'Slid-sin-tid' (efter folkelig oversættelse), 'Bityv' for dens evne til at snuppe bierne fra kuben, 'Tællepikkeren' for dens hang til fede spiser om vinteren og mens mælkeflaskerne endnu blev afleveret på trappestenen, blev den kaldt 'Flødetyv', fordi den huggede

kapslen i stykker og nød fløden. Og flere navne kan opregnes.

Meldahlsvej

(Holbæk øst / 1918)

Olaus Olavius Meldahl, 1801-1873, godsejer. Har ejet 'Løvegaard' til 1844 og 'Vedbygaard' (ved Ruds Vedby) til 1854. Gården kan føres tilbage til begyndelsen af 1300-tallet. Indstifter med sin hustru Ingeborg et legat i 1872 på 99.000 Rdl., hvilket kan læses på frisen i Byrådssalen.

Mellemvang

(Holbæk øst / 1964)

'Vangkvarteret' hører til 'Bjergmarken' der var Holbæks største vang, sat til 180 høveders græsning, når der hvert 3. år var Fælled på området.

'Fælleden' dyrkes ikke, men bruges kun til græsning. I ordet gemmer sig både ordet 'fæ' (ko) og ordet 'land'.

Mellemvang må ikke at forveksles med 'Mellemmarken' som reelt var 'Lillevang'. Er man ikke med, må man studere f.eks. 'Carta over Holbæks Byes 3de Kjøbsted Marker'.

'Høveder' er hornkvæg (ikke heste og får).

Vang: se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Microvej

(Holbæk syd / 1985)

Ikke autoriserede stavemåde.

'Mikro' kommer af græsk og betyder 'lille'. Symbolet for 'mikro' tegnes ikke her men hedder på græsk 'my' og er en milliontedel af en meter.

'Micro' henviser til et firma, der tidligere lå på vejen.

Pt. bygger 'Venstrebladet' en ny trykkerihal 'herude'. Forbindelse mellem redaktion og trykkeri bliver nu fuldelektronisk.

Og så vil det vel være naturligt med nyt navn. *Rotationsvej* f.eks.

Minkemarkvej

(Udby / 1972)

Efter lokale udsagn navnet på en mand ved navn 'Minke'. Altså '*Minkes opdyrkede (ryddede) areal*'.

Men måske hænger det sammen med noget der 'aftager, slipper op, formindskes'.

Mirabellevej

(Hørby / 1972)

'Frugtkvarteret' i Hørby.

Mirabelle kaldes også 'kirsebærblomme' og den er en lille blomme med gule eller rødlige frugter efter en pragtfuld blomstring.

Den er et hårdført træ, der ofte bruges som hegnsbeplantning.

Kommer fra området ved byen *Mirebeau* i midt-Frankring.

Mosevang

(Holbæk øst / 1924)

'Vangkvarteret' hører til 'Bjergmarken' der var Holbæks største vang, sat til 180 høveders græsning, når der hvert 3. år var Fælled på området.

'Fælleden' dyrkes ikke, men bruges kun til græsning. I ordet gemmer sig både ordet 'fæ' (ko) og ordet 'land'.

'Høveder' er hornkvæg (ikke heste og får).

Vang: se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Moser har altid spillet en stor rolle i vor hverdag.

Fra dette lave, fugtige område er der i generationer gravet tørv, ættet tørv og fremstillet tøvstrøelse. Alt sammen dannet af rådne planter, der formuldedes i enten *højmoser* (kalkfattige) eller *lavmoser* (kalkrige). Højmosetørv giver lidt aske, mens der kommer megen aske fra lavmosetørv.

Når der er '*ugler i mosen*' ved alle, at der er noget galt, men oprindeligt var det nu *ulve*, der var på spil. Den sidste ulv blev skudt i Jylland 1752, så efter den tid ---.

Motorvejen

(Holbæk syd /)

Smøg sig i 1969 midt igennem kommunen og stoppede umotiveret syd for Holbæk.

I skrivende stund er man i gang med en videreførelse til Tuse og – når rigets finanser strækker til – yderligere til Vig.

Munkestien

(Holbæk øst / 1984)

'Klerikale kvarter', tidl. præstegårdsjordene. Naturligvis må der også være en vej med henvisning til munkevæsnet med tanke på munkenes tilstedeværelse her i byen. I sidste halvdel af 1200-tallet kom Dominikanerne, 'sortebrødrene' (tiggermunke i sorte kapper) til Holbæk og stiftede klosteret 1275, anlagde kirkegård året efter og begyndte derefter at bygge en kirke. Dominikanerne ('prædikebrødrene') var ikke en ordinær munkeorden, idet brødrene også var præsteviede, hvilket betød, at de også måtte forestå begravelser. Men munkene havde stor modgang. Ikke fra holbækkernes side, for munkene udførte et godt humanitært arbejde, men først fra 'ildsvåde', idet kloster og by brændte 1287 og senere ved plyndring og brand af fredløse. Men munkene byggede igen og klosteret med klosterkirken blev et anseeligt bygningsværk. I dag er der ikke meget tilbage. Kirken blev 'udskiftet' 1872 med den nuværende (der for øvrigt 'vender forkert', men det er en anden historie) og den sidste rest af klosteret findes i bygninger vest og syd for kirken. Mødesalsbygningen ('Stenhuset syd for sognekirken') er det tidligere rådhus og senere ligkapel og kælderens her under må siges at være *byens ældste mure*.

Med reformationen ophørte klosterlivet i Holbæk. 1535 overdrager munkene bygninger til 'by og borgere'.

I resterne af komplekset har der siden været rådhus, tugthus, bibliotek, skole, museum m.m. indtil i dag, hvor det hele benyttes af kirken.

Fat bykortet og udforsk Holbæk på cykel gennem det vidtrækkende (navngivne) stisystem – og de mange (unavngivne) 'smutstier'.

Munkevænget

(Holbæk øst / 1978)

'Klerikale kvarter', tidl. præstegårdsjordene. (Se også Munkestien).

'Dominikanerne' (Sortebrødrene) kom til Danmark 1222, men andre munkeordener har været andre steder i Danmark.

'Franciskanerne' (Gråbrødrene) kom til landet 1232. Ordenen var stiftet af 'Frans af Assisi'.

'Cistercienserne' blev 'indført' i Danmark af ærkebiskop Eskil, nevø og arvtager til vor første ærkebiskop Asser.

'Benediktinerne' er nok den ældste orden (fra 529). Deres valgsprog beskriver deres idegrundlag: '*Ora et labora*'/'bed og arbejde'.

På det tidligere 'lejrområde' (se *Kapellanvej*) er det opstillet en granitmindsten. Find den på næste spadsere- / cykeltur.

Vænge: se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Munkholmvej

(Bymidte til Munkholm / 1952)

1272 'Munkeholm'.

Munkholmvej er reelt resultatet af et over 100 år gammelt 'handelsønske' fra Holbæks købmandsstand, om at ville udvide oplandet mod øst, hvilket blev bremset af den dårlige forbindelse over Tempelkrogen.

Inden Munkholmbroen blev indviet 1952 havde der været en vej østpå fra Holbæk, men uden synderlig interesse. Her var tale om '*Dragerupvejen*', der – lige før Tjebberup – drejede mod nord. En mindre vej fortsatte over 'Tjepperup' (dengang med 2 p'er) og 'Bretved' til Eriksholm. Herfra gik en lille vej ud på spidsen af Munkholm, hvorfra man ved slag på et ophængt stykke jernbaneskinne kunne tilkalde færgemanden fra Langtved Færgetro (kendt fra ca. 1650) og blive roet over. Omkring 1940 var prisen 20 øre for en overfart. Før jernbaneskinnen havde der hængt en klokke i en galge, men 1927 blev klokken stjålet.

Munkholm har i 'tidernes morgen' været en ø, og i 1319 testamenterede Erik Menved '*Munkholm og Munkholm Fang*' (fælles græs-

areal) til Ringsted Kloster. Fund minder om, at der har været et munke-refugium på stedet. 1785 søgte Geheimeraad Rosenkrantz på 'Rygaard' om at bygge et 'værtshus' 'ved det Færgeløb jeg har indrettet'.

1849 skal greven på 'Rygaard' forny sit privilegium, men nu bliver der stillet forslag fra Holbæk købmænds side om en dæmning. (Amtets vejkomité af 1842 havde allerede internt diskuteret muligheden – altså næsten 100 år før broen). Idéen stilles i bero på grund af krigen, men allerede 1868 dukker tanken frem igen, men nu som jernbanebro i København-Kalundborg-forbindelsen.

1925 diskuteres en dæmningsplan med sluser, men økonomi stopper sagen.

1938 begyndte vejbyggeriet som beskæftigelsesarbejde – en væsentlig del med håndkraft – og fortsatte krigen igennem.

Når nogle blandt de arbejdsløse ikke kunne holde tempoet, blev de afskediget af formanden, men nye lå på spring (bogstaveligt talt) for at overtage tjansen.

1944 udarbejdes broprojektet og 1947 begyndte brobyggeriet, men mangel på materialer sinkede opførelsen, så først 4. juni 1952 blev broen indviet og forbindelsen mod øst var etableret.

Fra broen til Oldvejen er der tale om et nyt vejstykke, men derfra og til Holbæk følges den gamle Dragerupvej. I dag findes nogle små lommer af den gamle vej f.eks. ved nr. 21-33, og ved selve tilslutningen til Labæk blev der omlagt lidt.

Ved nr. 119 står mindestenen for Anders Larsen (1928). Se *Anders Larsensvej*. En placering, der – hvis muligt – nok skulle revurderes.

'Lillemøllen' (med bageri), der lå, hvor vi i dag har 'Østre Anlæg' (Møllesøen), kom til at spille en stor rolle som byens første kooperative foretagende, idet den 1891 blev købt af 'A/S Arbejdernes Fællesbageri'. Møllen udspillede dog sin rolle og blev nedrevet 1904. (Se *Dragerupvej*).

'Østre Anlæg' er resultatet af 'Forskjønnelsescomitéens' (senere – 'foreningen') initiativer og mange 'skænkede' træer, grus etc. og

frem for alt: arbejdskraft. Kunstgartner Suhr tegnede 1849 planen, og kommunen overtog efterhånden vedligeholdelsen.

Vejen er amtsvej fra Tjebberup til broen. Se også *Dragerupvej*.

Synd og skam, at dette kønne anlæg med 'Holbæk Langsø' ikke bliver besøgt mere af byens borgere. Et dejligt åndehul nær den nedlagte kaserne.

'Holm': en lille, ofte ubeboet ø. Lidt poetisk kan den gamle form 'holmr' oversættes til 'bølge på havet'.

Møllebakken

(Holbæk øst / 1925)

'Kløvermarks'-området.

Det eneste der i 'ældre tid' aftegnede en by mod himlen var kirketårnet og evt. en mølle. Holbæk havde i den henseende en fin 'skyline'.

Kirketårnet skiftede silhuet omkring 1870 og mølleprofilen vekslede mellem stubmølle og hollandsk mølle.

Mod vest 2 møller, mod syd 1 og mod øst 4.

Holbæk var i en periode godt forsynet og dertil kom nogle hestemøller og tidligere havde der også været en vandmølle (på Slottet).

Møllebakken er en af byens mindste veje, men den svarer til sit navn: op ad bakken mod møllen – der ganske vist ikke er der længere. Møllen var '*Stormøllen*', der oprindeligt var en stubmølle, men som i 1805 blev udskiftet med en hollandsk mølle, der i slutningen af 1800-tallet blev flyttet til Skamstrup.

Møllen var en del af *Stormøllegaard*, der i 1907 blev købt af 'Konsortiet' med byudvidelse mod øst for øje – incl. det forventede kaserne-byggeri.

Ganske tæt ved – i dagens 'Østre anlæg' – lå '*Lillemøllen*' (læs om den ved *Dragerupvej* og *Munkholmvej*).

NB. Vindmøller i Danmark omtales først i 1200-tallet.

Om mølletyper: se *Møllebrovej*

Møllebakkevej

(Orø, Bybjerg Strand /)
'Sommerhusområde'.
se *Møllebrovej*.

Møllebrovej

(Orø, Bybjerg Strand /)
'Sommerhusområde'.
Se også *Møllebakkevej*.

Begge vejnavne skal sættes i forbindelse med den mølle, der tidligere lå, hvor *Højvejen* nu udmunder i *Møllebrovej*.

På Orø-kortet fra 1496 er møllen markeret på et højdedrag (Møllebakken 11 m). Ligeledes er den nævnt i markbogen fra 1688. Den var en stubmølle og blev 1833 erstattet med en hollandsk mølle, der 1880 blev nedtaget og flyttet til Kr. Hyllinge i Hornsherred, hvor Orøboerne kunne se den som silhuet mod himlen.

En *stubmølle* står på en 'fod' – en 'stub' af svære stolper, hvorom hele møllen blev drejet ved hjælp af 'svansen', der også var trappe op til nederste etage som kaldes 'broloftet'.

I 'Strandparken' står en stubmølle, 'arvet' 1938 fra Søndersted.

En *hollandsk mølle* har en bevægelig overdel 'hatten' der drejes mod vinden ved hjælp af det lille 'krøjeværk' – altså den mølle, der normalt bliver aftegnet.

-broen, der indgår i '*Møllebrovej*' er en skibsbro, et landingssted på Orøs vestside, hvorfra der var overfart til Bognæs på 'Tudse Næs'.

1496-kortet har både et 'Søndre-' og et 'Østre-Møllebjerg' sydøst for Bybjerg (Orøs 'hovedstad'), men om der har ligget møller her vides ikke.

Derimod har der været 2 møller i Bybjerg: *Store Mølle* fra 1884 på 'Klapperhøj' lidt syd for nuværende posthus. Den brændte 1931.

Lille Mølle fra 1901 lå lidt sydligere ved i dag Elnebjergvej. Den blev stormødelagt 1944.

NB. Vindmøller i Danmark nævnes først i 1200-tallet.

Møllehaven

(Holbæk øst / 1992)

Ingen sikre lokalhistoriske tegn på, at en mølle har ligget her ved 'Rundingsholm' (hvor udstykningen er fra). Men det ville have været en optimal placering for en mølle her på kote 25.

'-haven' harmonerer med områdets øvrige 'haver' i forfatterkvarteret.

Mange stenredskaber er tidligere fundet på markerne her omkring.

Møllervænget

(Vipperød / 1972)

Et lille 'erhvervsområde' i Vipperød (8 lidt ældre næringsveje).

Vænge: se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Møllestensparken

(Tuse / 1972)

Navnet skyldes arkitektens intension om at projekttere *kværnens møllesten* ud i terrænet og gentage 'billedet' 4 gange.

Den gamle mølles kværn består af to flade, vandret liggende sten: en underligger og en overligger. I overliggerens midte er et rundt hul: 'øjet'. I begge stens 'maleflade' er der indhugget riller/'vindfjer'.

Disse 'vindfjer' har arkitekten synliggjort ved radialt at anlægge 15 grunde plus tilkørsel i hver 'møllesten'. I tilgift er der i hvert centrum af de 4 områder anbragt en rigtig møllesten – som 'øje'.

Møllevangen

(Holbæk øst /)

Område 'Møllevangen' og det er '*Strandmøllen*', der henvises til. Den er nævnt i Matriklen 1688.

Vejen er nærmest at betragte som opkørsel til Bygmesterskolen.

Vejen er en del af Bakkekams-området og dermed også en del af 'Bedre Byggeskik'-epoken. Knyttet til de 2 arkitekter: Ivar Bentsen og Marius Pedersen. (Se deres veje).

Ivar Bentsen byggede i 1912 sit eget hus – nr. 1. Huset er stort, og det skulle det være med 7

børn, flere ansatte og i en periode elever fra 'Bygmesterskolen' på kost.
I dag rummer huset daginstitutionen 'Mølle-
vangen' og specialbørnehave.
Når turen nu alligevel falder gennem vejen,
bør blikket kastes op på gavlskorstenene på
genbohuset nr. 6, hvor der er 'indbygget' stæ-
rekasser. Se også 'Bakkekammen'.
Peter Olesens bog: 'Bakkekammen – en vej i
Holbæk' beskriver området og specielt dette
Ivar Bentsen-hus.
Vænge: se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Møllevej

(Bymidte /)

I dag nok byens mindste vej – dog i stærk
konkurrence med 'Mågevej'.
Tidligere en ret trafikeret større vej, der gik i
en bue mod nordøst til *Roeds Mølle* ('Roeds-
minde Mølle'), der 1889 sælges til 'Stormøl-
len'. Roeds Mølle nedrives 1922.
Møller H.C. Roed byggede 'Vilhelmslyst'
1852, der lå ca. hvor Fjordgårdsbebyggelsen
ligger i dag. 1877 sælges 'Vilhelmslyst' til
proprietær Olaf Rager.
Om *Ragers Sti* se Havnevej.

Møsten

(Butterup / 1973)

Møsten/Møsthuse i Butterup. Et sjældent navn
med kun 2 andre henvisninger:
Store Møsten syd for Jyderup (skovområde).
Og som et tredje sted: *Møsteskov* nord for
Fåborg på Fyn.
Er 'Møst' mon noget, der knytter sig til skov?
Ja, vistnok til 'Oldenskov'.
Olden (gammeldansk 'aldæn') er fællesbeteg-
nelse for bog og agern, de spiselige træfrugter
fra bøg og eg, som var et vigtigt svinefoder
det halve år. Når det var 'olden-tid' var svine-
ne forvist fra byerne. Omkring alle bebyggel-
ser var der skovarealer, som blev takseret til
et antal 'skov'svin: i et alm. oldenår svarede 1
td skovskuld til 24 stk. 3-årige svin.
Ved et godt oldenår (foderår) faldt flæskepri-
sen, mens den steg under et dårligt år.
'Afdeling for Navneforskning' orienterer ved
forespørgsel om to tidligere (1682) navne her

fra Butterup sogn: 'Møste Wangen og Store
Møste Eng'.

'Møste' skulle være et ord, der beskriver en
'helligdag' i markarbejdet (jf. en 'helligdag'
ved malearbejde), altså 'en strimmel jord, der
er oversprunget ved pløjning, harvning eller
såning.

En sådan 'helligdag' vil naturligvis forekom-
me, men at hæfte 'begrebet' på så stort et om-
råde - ?

'Møstens' husmandssteder stammer fra Lø-
venborg, hvorfra de udstykkedes à 4 tdr land
ca. 1800.

'Møsthusene', husmandsstederne fra Løven-
borg, havde marker på begge sider af vejen,
hvilket var en usædvanlig udstykning.

Mågestien

(Orø, Næsby Strand /)

'Sommerhusområde'.

Et lille dyrekvarter ved Næsby, Orø.

Men hvilken måge, har man haft i tankerne?
Der er jo en del familiemedlemmer, men det
er nok de færreste, der skelner mellem de for-
skellige.

Alle kender 'mågen'. Den hvide fugl, der
'går' bag plovmanden (nu traktoren) eller
'luftsejler' omkring færgen. I dag har den
også invaderet byerne: store fugle, ned mel-
lem husene søgende efter menneskeligt affald
under megen larmen.

Hætte-, storm-, silde- og sølvmåge og ikke at
forglemme svartbagen. For blot at nævne nog-
le.

Alle med deres kraftige, gennemskærende
skrig, der spænder over mange ytringer. Nav-
net 'måge' er egentligt et lydefterlignende
ord: *mar/mavar/maghæ* i gammeldansk.
Dertil kan mågen være meget aggressiv,
grænsende til sandt raseri, hvis det gælder
ungerne.

Mågen lægger 2-3 æg og det fortæller lidt om
deres antal, når det berettes (Acton Friis), at
ejeren af Annexgård på Orø kunne samle
40.000 æg årligt på holmene syd for øen.
(Se f.eks. *Lindholmvej*).

Mågevej

(Holbæk vest / 1918)

Indgår i en lille vejtrekant i 'fuglekvarteret' (i folkemunde 'Pipkvarteret').

Kæmper med *Møllevej* om at være byens mindste vej.

Mårsø Huse

(Mårsø /)

Udgår som en lille stillevej fra Mårsøvej.

'-huse' hentyder til nogle små husmandsbrug, der er resultatet af udstykningen fra landsbyen 'Maarsö'.

Mårsøvej

(Mårsø /)

Forbinder Kalundborgvej med Nykøbingvejen.

1335: Massøu. 1381 Masighe.

2 ret forskellige stavemåder med kun ca. 45 års mellemrum og 2 forskellige udlægninger.

1335: mandsnavnet *Ma* (med langt a) plus *høj*, altså '*Ma's høj*' hvilket er rimeligt med kote 13 her.

1381: her er forleddet *math*, der er i familie med *made*, en *eng* plus efterleddet *sig*, fugtig terræn, altså '*engen, der i fugtige perioder er sumpet*', hvilket svarer meget godt til arealerne ved fjorden neden for 'bakken'.

Den gamle landsby ejedes helt af 'Løvenborg'. Udskiftningen af de 12 gårde og fordelingen af jorden – incl. de 9 jordløse huse – er et godt eksempel på 'det muliges kunst', på offervilje (plus lidt godtgørelse) og en herremand med en plan.

Peter Korsgaard beskriver dette kort og instuktivt i '*Landsbyen og Landboreformerne*'